

Συνοπτική παρουσίαση της Επιμόρφωσης 2010-13 για τις Δράσεις που σχετίζονται με την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Η δράση της επιμόρφωσης για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση είχε ως στόχο να επιμορφώσει το σύνολο των εκπαιδευτικών που συνεργάζονται με το Πρόγραμμα στις διαφορετικές δράσεις που αναπτύχθηκαν για τα παιδιά της μειονότητας ηλικίας 6 -12 ετών.

Στην **πρώτη φάση 2010-11** οι επιμορφώσεις του Προγράμματος, καθώς οι επιμέρους δράσεις του βρίσκονταν σε φάση ανάπτυξης (βλ. επιμέρους εκθέσεις δράσεων), απευθύνθηκαν στο σύνολο των εκπαιδευτικών της Θράκης που εργάζονταν σε δημοτικά σχολεία και των τριών νομών. Η φάση αυτή έδωσε τη δυνατότητα σε διορισμένους και αδιόριστους εκπαιδευτικούς, μειονοτικούς και πλειονοτικούς, να έρθουν σε επαφή με ένα ευρύ φάσμα παιδαγωγικών ζητημάτων και σύγχρονων προσεγγίσεων της εκπαίδευσης. Στη συνέχεια οι επιμορφώσεις απευθύνονταν αποκλειστικά στους συνεργάτες των δράσεων όπου υιοθετήθηκαν ποικίλες μορφές επιμόρφωσης κατάλληλες για τις ειδικές συνθήκες που η κάθε δράση αντιμετώπισε.

Τα αποτελέσματα αυτής της φάσης αξιολογήθηκαν μέσω ερωτηματολογίων και κατατίθενται στην Έκθεση Αξιολόγησης για το σχολικό έτος 2010-11. Η φάση αυτή αξιολογήθηκε με ερωτηματολόγια τα οποία ανέλυσε ομάδα συνεργατών υπό την καθοδήγηση του καθηγητή Χ. Σακονίδη. Στα συμπεράσματα τονίζεται ότι η δράση της επιμόρφωσης που αναπτύχθηκε σε 5 διήμερα επιμορφωτικά σεμινάρια φάνηκε να συνέβαλε θετικά στην οικοδόμηση σχέσεων εμπιστοσύνης και συνεργασίας μεταξύ των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών, οι οποίοι στο πλαίσιο των διήμερων επιμορφώσεων είχαν τη δυνατότητα να προβληματιστούν σε σχέση με ζητήματα που τους απασχόλησαν από κοινού και να αναπτύξουν μια δυναμική συγκρότησης, σε επόμενο στάδιο, μιας κοινότητας διερεύνησης εκπαιδευτικών θεμάτων (community of inquiry). Ειδικότερα, οι εκπαιδευτικοί ενθαρρύνθηκαν να αξιοποιούν διδακτικές πρακτικές που προτάθηκαν από τους επιμορφωτές και τις επιμορφώτριες και οι οποίες συνέβαλαν στην ενίσχυση της δικής τους αυτοπεποίθησης, αλλά και των μαθητών τους, της αυτενέργειας, της επικοινωνίας, καθώς και της συμβίωσης μέσω της συνεργασίας και της δημιουργικής έκφρασης στη σχολική τάξη. Αυτές οι «βιωμένες δεξιότητες» μπορούν να αποτελέσουν τα εφόδια, αλλά και τα εργαλεία των εκπαιδευτικών μέσω των οποίων μετέφεραν τις εμπειρίες τους στο σχολικό πλαίσιο. Η ενσωμάτωση ανάλογων εμπειριών στη σχολική τάξη επιτρέπει στους μαθητές να αναπτύσσουν με τη σειρά τους αντίστοιχες δεξιότητες που τους διασφαλίζουν σε μεγάλο βαθμό την ισότιμη και ενεργή ένταξή τους στο σχολικό και ευρύτερα κοινωνικό περιβάλλον, απομακρύνοντας, παράλληλα, τους εκπαιδευτικούς από την ενδεχόμενη επιλογή διαδικασιών που ενισχύουν τον αποκλεισμό.

Στη δεύτερη φάση, τα σχολικά έτη 2011-12 και 12-13 η επιμόρφωση εστιάστηκε στην εκπαίδευση των συνεργατών εκπαιδευτικών (μειονότητας ή πλειονότητας, διορισμένων ή αδιόριστων) των τριών δράσεων που αναπτύχθηκαν για παιδιά ηλικίας 6-12 ετών: ενισχυτική διδασκαλία σε συγκεκριμένα σχολεία (δημόσια και μειονοτικά), με επιστημονικές υπεύθυνες Χ. Δαφέρμου και Μ. Σφυρόερα,

μαθήματα στα κεντρικά και περιφερειακά ΚΕΣΠΕΜ με επιστημονική υπεύθυνη την Μ. Ζωγραφάκη και κινητά ΚΕΣΠΕΜ, με υπεύθυνη την Α. Ανδρούσου.

Οι τρεις αυτές δράσεις κινήθηκαν παράλληλα αναπτύσσοντας κοινές και διαφορετικές επιμορφώσεις με στόχο την εκπαίδευση των συνεργατών του προγράμματος ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις παιδαγωγικές απαιτήσεις ενός πολύμορφου και δύσκολου πεδίου.

Και οι τρεις δράσεις αντιμετώπισαν κοινά προβλήματα:

- **Η σύνθεση της ομάδας των εκπαιδευτικών:** προσέλαβαν πολλούς νέους και άπειρους εκπαιδευτικούς, (στα Κινητά ΚΕΣΠΕΜ εξ ολοκλήρου) χωρίς καθόλου γνώση ή/και ελάχιστη σε θέματα διαχείρισης ανομοιογενών ομάδων και διδασκαλίας της ελληνικής ως ξένης γλώσσας, ζητήματα βασικά για την εργασία σε αυτό το πεδίο.
- **Η σύνθεση των ομάδων των μαθητών και των μαθητριών:** και στις τρεις δράσεις οι ομάδες ήταν μικτές ηλικιακά και η φοίτηση κυμαινόμενη. Ειδικά στη δράση των κινητών οι ομάδες ήταν αναλόγως με τα χωριά μικρές (έως 10 παιδιά), οπωσδήποτε μικτές ηλικιακά και με ασταθή φοίτηση.

Οι επιστημονικές υπεύθυνες και στις 3 δράσεις λαμβάνοντας υπόψη τους τα παραπάνω δύο ζητήματα, οργάνωσαν τις επιμορφώσεις γύρω από τρεις κεντρικούς άξονες:

- την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε **παιδαγωγικές μεθόδους** κατάλληλες για αυτού του τύπου τις παρεμβάσεις (διαφοροποιημένη παιδαγωγική, διαχείριση ανομοιογενών ομάδων, εργασίες σε ομάδες χρήση τεχνικών όπως εμπύχωση, δράμα, μέθοδος πρότζεκτ).
- την εκπαίδευσή τους στις **αναστοχαστικές μεθόδους και στο σχεδιασμό και την αξιολόγηση** των καθημερινών τους δράσεων.
- την εξοικείωσή τους με **τα πολιτισμικά και κοινωνικά** χαρακτηριστικά αυτού του πληθυσμού, απαραίτητο εφόδιο για να είναι αποτελεσματικοί/ες σε αυτό το πλαίσιο και να οργανώνουν κατάλληλα τις παρεμβάσεις τους.

Το περιεχόμενο των επιμορφώσεων καταγράφεται αναλυτικά στις επιμέρους εκθέσεις των υπευθύνων ανά έτος. Η επιλογή των θεμάτων έγινε με γνώμονα την εκπαίδευση των συνεργατών στους τρεις προαναφερθέντες άξονες. Οι υπεύθυνες των τριών δράσεων συνεργάστηκαν στενά σε όλη τη διάρκεια του έργου ώστε να συντονίσουν κοινές επιμορφωτικές συναντήσεις και να αλληλοτροφοδοτήσουν με ειδικούς και θέματα την οργάνωση των επιμορφώσεων.

Οι επιμορφωτικές συναντήσεις άλλοτε στηρίζονταν σε μία κεντρική εισήγηση που έδινε εναύσματα για συζήτηση ανάμεσα στους συμμετέχοντες σχετικά με τις δικές τους διδακτικές εμπειρίες, άλλοτε είχαν το χαρακτήρα βιωματικού εργαστηρίου στο πλαίσιο των οποίων οι συμμετέχοντες μοιράζονταν τις σκέψεις τους, ανέπτυσαν τη δημιουργικότητά τους και επιδίωκαν την από κοινού επίλυση προβλημάτων, και άλλοτε στηρίζονταν σε παρουσιάσεις της δουλειάς τους από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς, που είχαν την ευκαιρία να τη συζητήσουν με τους συναδέλφους τους, ενώ οι επιμορφωτές συντόνιζαν την προσπάθεια και επιχειρούσαν συνδέσεις της θεωρίας με την εκπαιδευτική πράξη. Ολόκληρη η επιμορφωτική δραστηριότητα είχε στόχο οι εκπαιδευτικοί να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της ενεργής συμμετοχής των μαθητών και μαθητριών στις δραστηριότητες που αναπτύσσονται στην τάξη και ότι αυτή αποτελεί προϋπόθεση για τη μαθησιακή τους εξέλιξη. Να

συνειδητοποιήσουν επίσης ότι η ενεργή συμμετοχή των μαθητών/τριών συνδέεται με την επιλογή των δραστηριοτήτων και τον τρόπο της ανάπτυξής τους. Όταν οι δραστηριότητες κινητοποιούν το ενδιαφέρον των παιδιών και έχουν θέματα τα οποία τους αφορούν και για τα οποία τα παιδιά έχουν πολλά να πουν, τότε τα παιδιά συμμετέχουν. Να κατανοήσουν ότι είναι σημαντική σε μια τέτοια προοπτική η αξιοποίηση των βιωμάτων και των εμπειριών των παιδιών, αλλά και η εργασία σε ομάδες, που τους δίνει τη δυνατότητα να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και να μοιράζονται σκέψεις, ιδέες και συναισθήματα και ότι για να τα επιτύχουν αυτά έπρεπε να γνωρίζουν καλά το πλαίσιο της συγκεκριμένης κάθε φορά ομάδας παιδιών, τα οποία αναλάμβαναν να υποστηρίξουν.

Πέραν των συστηματικών θεματικών συναντήσεων, η επιμόρφωση των συνεργατών/τριών στις τρεις δράσεις είχε και άλλες μορφές που στόχο είχαν την συνεχή διερεύνηση αναγκών, την ανατροφοδότηση των εκπαιδευτικών και την στήριξη στο έργο τους:

- **Ενδοσχολικές επιτόπιες επισκέψεις στη διάρκεια των μαθημάτων των επιστημονικών υπευθύνων των 3 δράσεων:** στις συστηματικές αυτές παρακολουθήσεις των μαθημάτων, οι υπεύθυνες είχαν την ευκαιρία να συναντήσουν τους εκπαιδευτικούς επιτόπου, να στηρίξουν το έργο τους και να συζητήσουν θέματα σύνδεσης θεωρίας και πράξης, ανατρέχοντας στα σεμινάρια και στην συστηματική επικοινωνία.
- **Επιτόπια και εξ αποστάσεως εποπτεία:** και στις τρεις δράσεις συνεργάζονταν ειδικά εκπαιδευμένοι εκπαιδευτικοί και κάτοχοι μεταπτυχιακών τίτλων σπουδών με αντικείμενο την εποπτεία των εκπαιδευτικών σε όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Ο ρόλος των εποπτών μέσω της καθημερινής επικοινωνίας με ηλεκτρονική αλληλογραφία ή skype με τους εκπαιδευτικούς για το σχεδιασμό και την επίλυση συγκεκριμένων παιδαγωγικών προβλημάτων, αφορούσε την σύνδεση της θεωρίας με τη πράξη και την συστηματική στήριξη τους. Επίσης με συχνότητα μια φορά τους δύο μήνες οι επόπτες/τριες μετέβαιναν επιτόπου και συναντούσαν τους εκπαιδευτικούς είτε στα μαθήματά τους είτε στη διάρκεια των επιμορφωτικών συναντήσεων. Η συνεχής αυτή ανατροφοδότηση δημιούργησε σχέσεις εμπιστοσύνης που βοήθησαν πολύ στην αποτελεσματικότητα των δράσεων και την εξέλιξη των εκπαιδευτικών. Άλλωστε στην αξιολόγηση μέσω ερωτηματολογίων και συνεντεύξεων που αναλύεται στις εκθέσεις της τριετίας, οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν το σημαντικό ρόλο των εποπτειών στην καλύτερη απόδοσή τους.
- **Ανατροφοδότηση στη καθημερινή καταγραφή και αξιολόγηση των εκπαιδευτικών.** Και στις τρεις δράσεις οι εκπαιδευτικοί καταγράφουν και αξιολογούν σε καθημερινή βάση τις παρεμβάσεις τους και τις αποστέλλουν ηλεκτρονικά στους επόπτες και στις επιστημονικές υπεύθυνους. Η καθημερινή αυτή επικοινωνία με τους επόπτες (εκτός από τη δράση των κινητών όπου την καθημερινή εποπτεία γίνεται από την επιστημονική υπεύθυνη του έργου) έχει θέση συνεχούς επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών και επιτρέπει την καλύτερη στόχευση των παρεμβάσεων. Επίσης η καθημερινή αυτή επικοινωνία αποτελεί ένα σταθερό δείκτη των διακυμάνσεων στις στάσεις των γονέων της μειονότητας σε σχέση με τη

παρέμβαση, και επιτρέπει ανά πάσα στιγμή στις υπεύθυνες να έχουν σαφή εικόνα των αλλαγών και των αναγκών ώστε να γίνονται άμεσα οι σχετικοί ανασχεδιασμοί. Το σύνολο των καταγραφών και ανατροφοδοτήσεων των εποπτών και υπευθύνων έχει κατατεθεί ως παραδοτέο ανά σχολική χρονιά.

Στην έρευνα που διενεργήθηκε με ερωτηματολόγιο και συνεντεύξεις των εκπαιδευτικών και των τριών δράσεων (η ανάλυση κατατίθεται στις αντίστοιχες εκθέσεις των υπευθύνων) διαπιστώθηκε ότι ο σχεδιασμός των επιμορφώσεων τόσο σε ό,τι αφορά στη μορφή όσο και στο περιεχόμενο ανταποκρίθηκαν στις ανάγκες των συνεργατών και συνέβαλαν αποφασιστικά στην καλύτερη απόδοσή τους. Βασικοί στόχοι, των επιμορφώσεων που ήταν πέρα από την εξοικείωση με ένα εκπαιδευτικό υλικό και μια ανάλογη μέθοδο εργασίας, η κατάκτηση από τους εκπαιδευτικούς της ικανότητας της ευελιξίας αλλά και ικανοτήτων όπως: ενσυναίσθηση, δημιουργική φαντασία και οργανωτικότητα για την επίτευξη του καλύτερου αποτελέσματος μοιάζει να έχουν επιτευχθεί. Οι εκπαιδευτικοί βρήκαν στην συντριπτική τους πλειοψηφία την διαδικασία της επιμόρφωσης ενδιαφέρουσα και υποστηρικτική και σημείωσαν ουσιαστικές μετακινήσεις ως προς την αντίληψη που είχαν για τη μάθηση και τις διδακτικές πρακτικές που αξιοποιούσαν. Στις καταγραφές τους παρουσιάζεται ιδιαίτερη εξέλιξη, φαίνεται ότι η ματιά τους γίνεται όλο και πιο διεισδυτική στο να εντοπίζουν τα καλώς και τα κακώς κείμενα της εκπαιδευτικής διαδικασίας, στο να παρατηρούν την εξέλιξη των μαθητών τους, στο να αναζητούν λύσεις για τη ενεργότερη συμμετοχή τους. Στις συστηματικές επισκέψεις που πραγματοποιήθηκαν στις τάξεις τους καταγράφηκε ότι στην πλειοψηφία τους επέλεξαν όλο και περισσότερο δραστηριότητες που καθιστούσαν τα παιδιά συμμετοχά και έκαναν παρεμβάσεις που ενεργοποιούσαν περισσότερο αυτή τη συμμετοχή. Οι ίδιοι συνειδητοποίησαν την αλλαγή, δήλωσαν στις συνεντεύξεις ότι ένοιωσαν να γίνονται καλύτεροι δάσκαλοι και να είναι σε θέση να απολαμβάνουν περισσότερο τη δουλειά τους. Κατέθεσαν ακόμη ότι αποδέχτηκαν ως σημαντικά μεθοδολογικά εργαλεία που προτάθηκαν από το πρόγραμμα, όπως η συστηματική παρατήρηση και οι καταγραφές της δουλειάς στην τάξη, και ότι υιοθέτησαν προσεγγίσεις που έδιναν κίνητρα στους μαθητές να συμμετέχουν. Επεσήμαναν πως κατανόησαν ότι η μάθηση επιτυγχάνεται καλύτερα όταν οι ίδιοι και οι μαθητές αντλούν απόλαυση από τη μαθησιακή διαδικασία και φάνηκε να συνειδητοποιούν τη σημασία αξιοποίησης προσωπικών βιωμάτων και εμπειριών των παιδιών. Οι νεαροί εκπαιδευτικοί από τη μειονότητα είπαν ότι ένοιωσαν να τονώνεται η αυτοπεποίθησή τους ενώ οι μεγαλύτεροι από την πλειονότητα κατέθεσαν ότι ένοιωσαν να αποκτούν νέα κίνητρα για τη δουλειά τους.

Το σύνολο της επιμορφωτικής διαδικασίας δημιούργησε κοινότητες μάθησης και πρακτικής και ένα μεγάλο απόθεμα καλών πρακτικών που μπορούν να λειτουργήσουν στηρικτικά στο μέλλον τόσο για το συγκεκριμένο έργο όσο και για άλλες παρεμβάσεις εκτός σχολικού χρόνου.